

Др Светлана Мирчов
Београд, Народна библиотека Србије

УДК 32:929 Станојевић Д.

ДРАГИША СТАНОЈЕВИЋ КАО БИБЛИОТЕКАР НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ У БЕОГРАДУ

Драгиша Станојевић је данас знан као политичар-социјалиста, писац, публициста и преводилац класичних дела италијанске књижевности, а само малобројни познаваоци српске културне историје знају да је он на самом крају деветнаестог века руководио Народном библиотеком у Београду. До сада се сматрало да Станојевић није оставио значајнијег трага у њеној историји. Пажљиво проучавање *Архивске грађе о Народној библиотеци у Београду: 1821-1944* изнело је на видело његов удео у изради *Закона о Народној библиотеци од 1901. године*, а тај удео доприноси значају Станојевића као библиотекара (управника) Народне библиотеке.

Драгиша Станојевић је рођен 8. јануара 1844. године у Београду¹⁾. Његов отац Јеремија је био саветник и министар правде и просвете за владе кнеза Александра Карађорђевића, а мајка Марија је била кћи проте Матије Ненадовића. Станојевић је гимназију завршио у Београду, а права у Немачкој, у Хајделбергу, Берлину и Бону, где је 1865. докторирао са тезом *Ist der Staat ein „organisches“ Etwas oder das Werke des Wilens?* Након тога је годину дана боравио у Паризу и тамо проучавао политичке и друштвене науке. По повратку у отаџбину изабран је 1867. године за професора Правног факултета Велике школе, али му је атентат на кнеза Михаила Обреновића прекинуо универзитетску каријеру. Станојевић је осумњичен да је као близак рођак супарничке династије²⁾, уз помоћ својих студената, покушао да створи узбуну у граду и олакша извршење преврата, па је био ухапшен и изведен пред преки суд. Иако је због недостатка доказа ослобођен, морао је, са родитељима, браћом и сестрама, да

напусти Србију. Наредних 14 година је провео у емиграцији, у Земуну, Минхену, Паризу, и другим културним центрима Западне Европе. Изгнаничке године провео је радно, писао и објављивао, проучавао политичке науке и учио стране језике.

Прогнана породица се средином 1882. вратила у отаџбину, јер је помилована после молбе упућене лично краљу Милану. Тада је Станојевић постављен за секретара Министарства финансија. Због једног напада на владин орган *Видело*, почетком 1885. године отпуштен је из државне службе. У Радикалну странку је ступио 1886. године, а 1890. године је први пут постављен за владиног комесара Народне банке, док је на изборима септембра исте године изабран за народног посланика. Незадовољан опортунистичком политиком радикалске владе дошао је у сукоб са партијским руководством, и 8. фебруара 1891. године објавио чувено *Писмо народу српском*, у коме је захтевао промену устава и демократизацију државних институција. Због тога је искључен из Радикалне странке, лишен посланичког имунитета, предат суду и осуђен. Казну је издржавао у пожаревачком затвору од 5. децембра 1891. до 13. јула 1892. и након тога се дефинитивно повукао из активног политичког живота. Станојевић је 1894. опет постављен за владиног комесара код Народне банке. Потом је руководио Народном библиотеком у Београду од 1897. до 1900. године. Начелник Министарства народне привреде је постао 1902, а 1904. године је поново владин комесар при Народној банци. На том положају је и пензионисан³. У јесен 1915, заједно са владом и Народном скупштином, отишао је у Ниш и ту провео рат. У Нишу је и умро 9. новембра 1918, где је 11. новембра и сахрањен.

Научни и књижевни опус Драгише Станојевића чине монографске публикације: *Глухо доба у Радикалној странци* (1891); *Династијашима* (1870); *Ђацима четврте године Правног факултета у Београду* (1870); *Интереси српства* (1885); *Кајмакамци* (1886); *Немачка мисија на истоку* (1870); *Песме против тираније* (1891); *Поговор Бесноме Роланду* (1898); *Шта је говорено на Св. Саву у Вел. Школи?* (1868); *Шта није говорено на Св. Саву у Вел. Школи* (1868). *Изабрани списи* Драгише Станојевића објављени су у два тома, у Новом Саду 1957. године, у редакцији и са предговором Милоша Јовановића. Веома су значајни његови и данас цењени преводи и препеви класичних дела италијанске књижевности. У оригиналном ритму и метру превео је Дантеову *Божанствену комедију*, Тасово *Ослобођење Јерусалима*, Ариостовог *Бесног Роланда* и др. Станојевић је био сарадник и бројних новина и часописа, код нас и на страни.

Драгиша Станојевић је постављен за библиотекара Народне библиотеке у Београду 22. јула 1897. године. Министар просвете и црквених послова Андра Николић шаље допис 23. јула 1897. године дотадашњем библиотекару Милану Ђ. Милићевићу, у коме стоји: „Његово величанство Краљ, на предлог мој,

благоволео је, Указом својим од 22. ов. месеца, поставити за библиотекара Народне Библиотеке г. д-ра Драгишу Станојевића, пређашњег Владиног комесара код Народне Банке, у рангу начелника Министарства друге класе, с платом од 6060 дин. годишње, коју је и пређе имао⁽⁴⁾. Станојевић је Библиотеком руководио до 26. септембра 1900. године.

За трогодишње управе Станојевић је највише пажње посветио враћању публикација датих у „наруч“ ван Библиотеке. Тих публикација је било око 5.000, код преко 1.000 дужника, од којих су неки позајмили књиге пре двадесетак година, а неки још 1856. године. Знатан део публикација је враћен, али се у ту акцију морало укључити и Министарство просвете и полиција. Станојевић се све време старао, опомињао, претио „немарним врагишама“ и донекле успео да привикне и приволи „заборавног“ српског читаоца да књигу врати у предвиђеном року, и „по могућству“ неопштећену. Он је уложио велики напор да побољша тежак материјални положај Библиотеке, па тако априла 1898. године обавештава „подручно“ Министарство да Библиотека дуже од годину дана „није добила стварно ни најмање сумице за куповину и повез књига“.⁵⁾

Маја 1898. године формиран је Одбор који се старао о набавци књига за Народну библиотеку. Председник Одбора је био библиотекар, а чланови су били тројица факултетских старешина Велике школе и тројица академика Српске краљевске академије. Чланови су бирани сваке године, а расположиви подаци казују само да су 1898. у Одбору били старешине факултета Велике школе Милан Недељковић, професор астрономије, Никола Стаменковић, професор техничких наука и Драгиша Мијушковић професор права, а 1900. године академици Љубомир Ковачевић, Пера П. Ђорђевић и Љубомир Стојановић. Септембра 1898. године Станојевић је поднео Министарству просвете преглед бројног стања фонда: књига, часописа, новина, слика (гравира), географских карата, рукописа и штампарских првина (инкунабула). Тако је Народна библиотека у Београду на дан 1. септембра 1898. године поседовала 71.752 комада [примерака], односно 32.911 нумера [наслова]. Станојевић напомиње и да је први пут, после више од двадесет година, утврђено стварно стање књижног фонда Библиотеке. Проблем њеног смештаја у Капетан Мишином здању био је само тренутно ублажен 19. јуна 1897. године, када је поред постојећих шест просторија она добила још две и од једне направила малу читаоницу за научне раднике. Зато Станојевић, фебруара 1900. године, забринут, пише: „Што је у ранијим извештајима било спомињано о скученим и незгодним просторијама, које су Народној Библиотеци на расположењу, то важи и за ову годину“.⁶⁾

Непуних месец дана након одласка Драгише Станојевића са места библиотекара, 18. октобра 1900. године, министар просвете Павле Маринковић, обавестио је Перу П. Ђорђевића, државног саветника у пензији, филолога,

академика, и у то време секретара Српске краљевске академије, доброг познаваоца библиотекарске струке, и донедавно руководиоца Народне библиотеке у Крагујевцу, да је „намеран“ да поднесе Скупштини на решење нови *Закон о Народној библиотеци*, пошто је садашњи *Закон* већ застарео и у њему има доста непотпуности. Истовремено је Ђорђевићу послао и припремљену грађу која се односила на *Закон* а „коју је раније послао Министарству Просвете пређашњи Библиотекар Нар. Библиотеке“⁷⁾. То јасно сведочи да је доктор права Драгиша Станојевић, као библиотекар, дао основе новог *Закона о Народној библиотеци*.

Затим је министар образовао Комисију *Пројекта за Закон* коју су сачињавали: Пера П. Ђорђевић као председник, и као чланови Љуба Ковачевић - професор Велике школе, Стојан Протић - библиотекар Народне библиотеке, Михаило Гавриловић - државни архивар, Ђорђе (Ђока) Поповић-Даничар - помоћник библиотекара и Јаша Продановић - професор Гимназије краља Александра. Комисија је сачинила *Закон о Народној Библиотеци од 1901. године* који је и усвојен, а паралелно са њим донета су и *Правила о унутрашњем уређењу и реду у Народној библиотеци*. По том *Закону* и *Правилима* Библиотека је функционисала све до почетка Другог светског рата.

Овим подсећањем на Драгишу Станојевића и његов рад и допринос Народној библиотеци, уписали смо још једно заслужно име у њен Поменик.

Литература:

1. Ковијанић, Гаврило, Архивска грађа о Народној библиотеци у Београду 1821-1944: Књ. 2. 1881-1918, Београд, Народна библиотека Србије, 1991.
2. Кићовић, Миран, Историја Народне библиотеке у Београду, Београд, Народна библиотека, 1960.

Напомене

- 1) Наводи се и 4. април 1844, по старом календару, али је то вероватно датум његовог крштења.
- 2) Мајка Драгише Станојевића и Персида Карађорђевић биле су сестре од стрица.
- 3) Различити извори доносе 1910. и 1913. годину као годину Станојевићевог пензионисања.
- 4) Гаврило Ковијанић: *Архивска грађа о Народној библиотеци у Београду*, Књ. 2, стр. 181-182.
- 5) Гаврило Ковијанић: *Архивска грађа о Народној библиотеци у Београду*, Књ. 2, стр. 213.
- 6) Гаврило Ковијанић: *Архивска грађа о Народној библиотеци у Београду*, Књ. 2, стр. 236.
- 7) Гаврило Ковијанић: *Архивска грађа о Народној библиотеци у Београду*, Књ. 2, стр.257.

Резиме:

Драгиша Станојевић (1844-1918) доктор права, политичар-социјалиста, публициста и преводилац, руководио је Народном библиотеком у Београду од јула 1897. до септембра 1900. године. За те три године је помно бринуо о побољшању материјалног положаја библиотеке, утврдио стварно стање фонда, старао се о побољшању квалитета набавке, посебну пажњу је посветио враћању више хиљада публикација позајмљених из ње, и, што се до сада није знало, био први међу онима који су радили на *Закону о Народној библиотеци у Београду од 1901. године*.

д-р Светлана Мирчов

Драгиша Станојевић как библиотекар Национальной библиотеки в Белграде

Резюме

Драгиша Станојевић (1844-1918) доктор права, политик-социалист, публицист и преводчик, управљал Национальной библиотекой в Белграде с июля 1897 по сентябрь 1900 года. В течение тех трех лет он очень заботился об улучшении материального положения библиотеки, утвердил настоящее состояние фонда, старался об улучшении качества комплектования фонда, уделил особенное внимание возвращению несколько тысяч публикаций, заимствованных из Библиотеки. Он был первым из тех, о чем до сих пор не было известно, которые работали над Законом о Национальной библиотеке из 1901 года.

Svetlana Mirčov, Ph.D.

Dragiša Stanojević as librarian of the National Library in Belgrade

Summary

Dragiša Stanojević (1844-1918), Doctor of Law, politician, socialist, publicist and translator, was the Director of the National Library from July, 1897. to September, 1900. During these three years, he took care of the amelioration of the financial situation of the Library, he evaluated the real condition of the Holdings, he looked after the improvement of the quality of acquisitions, he paid special attention regarding the returning of several thousands of publications rented from the Library, and something that was unknown up to today, he was among the first to work on the *Law of the National Library in Belgrade, from 1901*.

5. Јован Јовановић Змај: скица за илустрацију цртице *Јелачићев трг* у *Загребу*, 1886.